

Domszky Pál, a varsói magyar

2013. november 16-án a Falumúzeum és a Múzeumbarátok Köre szervezésében Máté Endre Domszky Pál a varsói magyar című könyvét mutatták be a Falumúzeumban. A decemberi lapszámunkban Domszky Pál (1903–1974), a magyar–lengyel kapcsolatok kutatója és ápolója emlékére megrendezett könyvbemutatóról, valamint az életútjáról szóló összefoglalót olvashatták. Az erről készült írás folytatását az alábbiakban közöljük le.

Trojan Marian Jozef
grafikusművész
linóleummetszete

A II. világháború alatt – a németek által megszállt Varsóban – Domszky Pál Raoul Wallenberghez hasonló, hiteles és pozitív történelmi személyiség, aki nem diplomata státuszban, de gyakorlatilag varsói konzulként mentette a Fő kormányzóságban az embereket, ha kellett, akár a varsói Pawiak börtönből is. A Magyar Szövetség és a lengyelországi magyar kolónia vezetőjeként Domszky kapcsolatot tartott a német megszállás ellen küzdő lengyel Honi Hadsereg (Armia Krajowa) főparancsnokságával. A Varsó környékén szolgálatot teljesítő magyar hadtest parancsnokságával fenntartott kapcsolatai révén fegyvereket szerzett a varsói felkelőknek. A legnagyobb veszélyben lévő magyar származású – vagy annak mondható – lengyeleket Magyarországra menekítette. Adományokkal támogatta a Varsóban állomásozó magyar honvédeket, a Vöröskereszt segítségével gyógyszerrel szállított a varsói magyar tábori kórháznak.

A II. világháború éveiben a varsói magyarok így emlékeznek Domszky Pálra: *Cyámoltotta a rászorulókat és szenvedőket, magasra emelve a magyar zászlót, megbecsülést és méltóságot szerzett a magyar névnek.*

Családját 1944 januárjában Budapestre küldi, ő maga 1944 nyarán tér vissza Magyarországra. Budapest ostromát a Zichy Géza utca egyik villájában éli túl, ahol zsidó származású családokat bújtat az oda elszállásolt német tisztek elől.

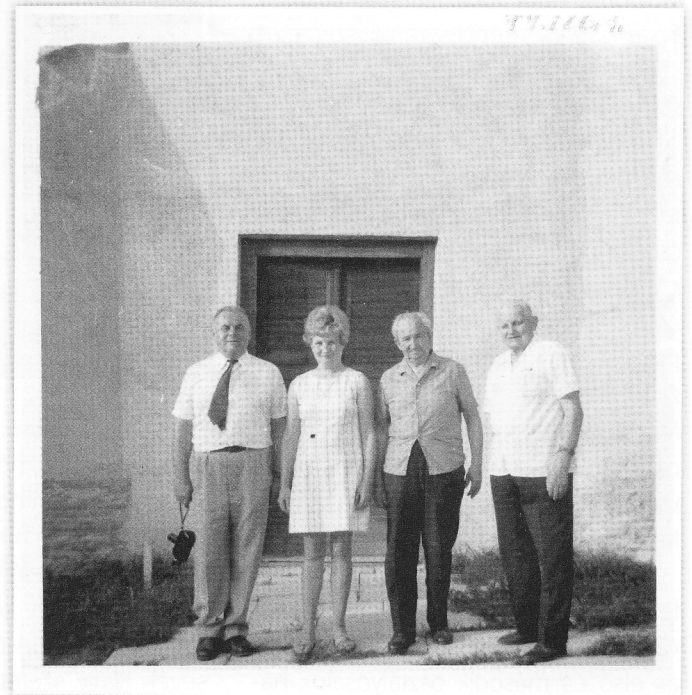
1945-ben, a háború befejezése után vidékre költözött. A Nógrád megyei Szügyben és Balassagyarmaton lakott, ahol az erdőgazdaságnál dolgozott. Később a Börzsönyi Állami Erdőgazdasághoz került Perőcsénybe, majd Kemencére. Fatelepkezelő, majd bérelszámoló volt. Ismert és népszerű ember volt, népművelő, a falu könyvtárának, művelődési házának vezetője, valamint a kemencei Helytörténeti Múzeum megalapítója.

1964-ben Budapestre költözött. Tagja és alelnöke lett a Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesületnek. Rendszeres látogatója és gyakori vendége volt a Lengyel Kulturális Intézetnek.

1974. október 17-én halt meg Budapesten. A Börzsönyi Kemence községben egy hétig minden nap érte szólt a lélekharang.

Az isaszegi Falumúzeum vezetőjével, Szathmáry Zoltánnal az 1848–49-es forradalom és szabadságharc isaszegi emlékeinek kutatása során ismerkedett meg. A Falumúzeumban megtalálható az a levél is, amelyet 1964-ben Pali bácsi írt Szathmáry Zoltánnak, amely első dokumentuma a két „történész” kapcsolatának. A Falumúzeum megalakítása után együttműködésük felgyorsult és barátsággá vált.

Domszky Pál tagja lett a Múzeumbarátok Köre elnökségének és a Falumúzeum adattári munkaközösségének. A múzeum anyagát számos magyar–lengyel vonatkozású, történelmi tárgyú dokumentummásolattal gyarapította. Részt vett az Isaszegen 1972-ben rendezett Magyar–Lengyel Történelmi Napok szervezésében. Egyik kezdeményezője és közreműködője volt a Lengyel légió és a Józef Wysocki honvéd tábornok tiszteletére a község háza falán és a református templom homlokzatán elhelyezett emléktáblák felállításának.

Eugeniusz Wiślicz-Iwańczik ezredes, lengyel katonai attasé, Ragács Istvánné, Domszky Pál és Szathmáry Zoltán 1973-ban az Őregtemplom bejáratánál. A vendégek a plébánián az 1735. évi anyakönyvekben a lengyel nevű bejegyzéseket nézték át (Falumúzeum fotótára)

Szathmáry Zoltánnal azt tervezték, hogy Isaszegen egy magyar–lengyel történelmi intézetet hoznak létre, de e szép gondolatok a megfelelő épület és pénz hiányában eddig még nem valósulhattak meg.

Domszky Pál emlékére 1996. április 6-án a Falumúzeum falán emléktáblát avattunk. Ugyanezen a napon a Falumúzeumban emlékkiállítás is nyílt, amelynek mottója Szathmáry Zoltánnak 1973. február 23-án kelt, az emlékezetes telex-papírra írott levelének egyik sora lett: *Tudjátok jól, hogy míg élek, minden lengyel dolgot támogatok és pártolok.*

Domszky valóban a magyar–lengyel kapcsolatoknak szentelte életét. Szerény, csendes ember volt, aki tetteivel soha nem dicsekedett. Az isaszegi kiállítás varsói embermentő tevékenységét mutatta be, amely addig ismeretlen volt a nyilvánosság előtt.

1998. október 19–30. között rendezték meg Domszky Pál gyűjteményes kiállítását a varsói Főlevéltárban, amely megbecsülést szerzett munkásságának.

1998. október 19-én Varsó belvárosában, a Marszałkowska és a Nowogrodzka utca sarkán kétnyelvű emléktáblát avattak fel Pali bácsi emlékére.

W TYM MIEJSCU STAŁ DOM, W KTÓRYM W LATACH OKUPACJI HITLEROWSKIEJ MIESZKAŁ PÁL DOMSZKY (1903–1974) Z URODZENIA WĘGIER, SERCEM POLAK PREZES ZWIĄZKU WĘGRÓW W POLSCE NIESTRUDZONY BADACZ I KRZEWICIEL KONTAKTÓW POLSKO-WĘGIERSKICH PODCZAS WOJNY CHRONIŁ I RATOWAŁ POLAKÓW.

EZEN A HELYEN ÁLLT A HÁZ, AMELYBEN A HITLERI MEGSZÁLLÁS ÉVEIBEN LAKOTT DOMSZKY PÁL (1903–1974). MAGYARNAK SZÜLETETT, SZÍVÉBEN LENGYEL VOLT. A LENGYELORSZÁGI MAGYAR SZÖVETSÉG ELNÖKE. A LENGYEL–MAGYAR KAPCSOLATOK FÁRADHATATLAN KUTATÓJA ÉS ÁPOLÓJA. A HÁBORÚ ALATT A LENGYELEK VÉDELMEZŐJE ÉS MENEDÉKE.

A varsói felkelés kitörésének 55. évfordulója alkalmából Aleksander Kwaśniewski lengyel államfő Domszky Pálnak posztumusz a Lengyel Köztársaság Érdemrendje Tiszti Keresztjét adományozta a lengyel földalatti mozgalom segítéséért, a lengyel Honi Hadsereg (Armia Krajowa) fegyverekkel történő ellátásáért. A kitüntetést fia, *Domszky Mihály*, a varsói magyar nagykövetség vezető diplomatája vette át.

2002. május 25-én Kemence Község Önkormányzatának kezdeményezésére az egykori Hont vármegye székházának falán állítottak emléktáblát a magyar–lengyel kapcsolatok kutatójának, aki az ötvenes és hatvanas években a kemencei művelődési ház és könyvtár vezetője, valamint a helytörténeti múzeum megalapítója volt.

2007. október 12-én Kemencén felavatták a Domszky Pál Erdészházat, 2011 májusában pedig Bernecebarátiban a Domszky Pál Erdei Iskolát.

A könyvbemutatón *dr. Dürr Sándor*, a Múzeumbarátok Körének tagja hozzászólásában elmondta: *Máté Endre könyve megerősítette bennem a gondolatot, hogy Domszky Pálról magyar–lengyel történelmi játékfilmet lehetne készíteni. A film vezérfonala Domszky Pál élete lehetne, amely betekintést nyújthatna a magyar–lengyel történelmi kapcsolatokba. Megjelenhetne a filmben az ősi lengyel család története, a Zabnoi kastély, az isaszegi csata Nikodem Dąbski századossal és a lengyel légióval, Bem hamvainak hazahozatala, a II. világháború magyar–lengyel emlékei, a varsói felkelés, Anna Dąbska grófnő, a korabeli Varsó,*

Domszky András és dr. Dürr Sándor

Krakkó, Lemberg, Radom és Milanówek, a lengyelek és a zsidók mentése, sőt, a lengyel menekültügy, valamint a Börzsöny, Kemence az erdészettel, Budapest, a Magyar és a Lengyel Népköztársaság kapcsolatai, a Bem Egyesület megalakulása, a budapesti Lengyel Kultúra, dr. Stanisław Andrzej Sohacki igazgató, az isaszegi Wysocki emléktáblák története, a Wysocki szobor felavatása a Nemzeti Múzeum kertjében stb.

Dürr Sándor javasolta, hogy a Szathmáry Zoltán utca után Domszky Pálról is nevezzenek el utcát Isaszegen. Végül megköszönte *Máté Endrének* a hároméves fárasztó munkát. Elmondta, hogy a Domszky Pál, a varsói magyar című könyv nagyon jó, a szerző büszke lehet rá, és mi isaszegiek is büszkék vagyunk barátunkra, *Máté Endrére*, a hagyományörző főhadnagyra, a Lengyel légió vezetőjére.

A bemutatott könyvet a vendégek a helyszínen megvásárolhatták 1000 forintos darabáron. A bevételt a szerző az isaszegi honvédszobor felújítására ajánlotta fel. Az eladott könyvekből 22 000 Ft gyűlt össze, amely összeget a rendezők a Pátria Takarékszövetkezet isaszegi fiókjánál nyitott elkülönített számlára befizettek.

Szmolicza József
Falumúzeum, Isaszeg

Dr. Dürr Sándor
Isaszeg díszpolgára

